

DALIBOR HAVEL

GLOSÝ A JEJICH ROLE PŘI ODHALOVÁNÍ NEJSTARŠÍ VRSTVY BŘEVNOVSKÉHO SKRIPTORIA*

Glosses and their role by the discovery of the oldest phase of scriptorium in Břevnov

Abstract:

The article is concentrated on a group of three manuscripts, connected with a person of the copist designated „glossator B“: manuscript of the Library of benedictine abbey Rajhrad R 388 and two manuscripts of National Library of Czech Republik IX.C.6 and IV.D.7. These manuscripts are identified as a product of a scriptorium in Břevnov in the era of the abbot Meinhardus (1035/1044–1089).

Key words:

latin palaeography – codicology – scriptorium of benedictine abbey Břevnov – Carolingian minuscule of the 11th cent. – the script of glosses

Při výzkumu a zjišťování grafické provenience rukopisů bývá největší pozornost tradičně věnována hlavním pisařským rukám,¹ zatímco práce glosátorů a dalších interpretů je poznamenávána jen okrajově, někdy je dokonce zcela ignorována.² V následujících řádcích se pokusím poukázat

* Příspěvek vychází v rámci projektu NAKI MK ČR zn. DF 12P01OVVO47 *Benediktinský klášter Rajhrad jako kulturní fenomén*.

¹ Stačí nahlédnout do standardních paleografických bibliografií: Boyle, Leonard E. – Troncarelli, Fabio: *Paleografia Latina Medievale*. Introduzione Bibliografica. Roma 1999; Cherubini, Paolo – Pratesi, Alessandro: *Paleografia latina. L'avventura grafica del mondo occidentale*. Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica: Città del Vaticano 2010 s důležitým komentářem u: Engelbert, Pius: *Forschungen zur lateinischen Paläographie*. Randglossen zu einem neuen Handbuch. *Revue Bénédictine* 122/1, 2012, s. 5–47.

² Přítomnost tohoto zdroje poznání rukopisů plyne již ze samotné skutečnosti, že

na to, že tento přístup může být zejména pro památky související s počátky aktivně pěstované latinské písařské kultury v českých zemích mylný. Prezentují zde část ze své monografické studie, jež je věnována právě nejstarším písařským školám činným v Čechách a na Moravě a jejich produkci.³ Ty jsou obvykle spojovány s působením následovníků odkazu sv. Benedikta.⁴

Východiskem pro studium glosátorských stop v českém benediktinském prostředí je již řadu desetiletí bedlivě studovaný a slavný rukopis knihovny Rajhradského benediktinského opatství signovaný R 388.⁵ Nejpodstatnějším nedostatkem těchto studií (vedle značně aprioristických stanovisek zejména na straně paleobohemistů) byl fakt, že grafická stránka tohoto rukopisu byla sledována jen v rámci kodexu samého, bez hledání dalších možných vazeb na příbuzný kodikologický materiál. Ospravedlnitelné je to svým způsobem u vrstvy církevně slovanských přípisků a interpolací, kde je hledání morfologicky shodného či alespoň příbuzného materiálu vzhledem k charakteru a množství dochovaných cyrilských památek X.–XI. století prakticky nemožné.⁶ Kvalitativně i kvantitativně zcela odlišná je ale situace u textů latinských psaných karolínskou minuskulou.

Shrme si ale nejprve základní informace.⁷ Kodex R 388 je v dnešní své podobě tvořen 19 pergamenovými složkami, pergamen je po obou stranách

mezi nejstaršími nepopíratelnými bohemiky tvoří glosy významnou skupinu: pomíne-li zfalšované glosy na fragmentu dvoulistu s textem Evangelia sv. Jana (nacházející se dnes ve sbírce rukopisných fragmentů Knihovny Národního muzea, sg. 1 A b 2), připomeňme dvě zahraniční cimélie, jejichž církevně slovanské glosy implikují český (či moravský) „pobyt“ těchto kodexů: Bayerische Staatsbibliothek München, sg. Clm 14008 (*Collectio Dionysiana*) a Österreichische Nationalbibliothek Wien, sg. Cod. 1190 (*Biblia*).

³ H a v e l , Dalibor: *Nejstarší latinské rukopisy a zlomky v Čechách a na Moravě*. Habilitační práce FF MU. Brno 2012.

⁴ Z novější produkce vztahující se obecně k benediktinskému řádu lze zmínit např. J a n , Libor – O b š u s t a , Petr (vyd.): *Ve stopách sv. Benedikta*. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči. Brno 2002 a M a t ě j e k , Marek a kol.: *Benediktini ve středověku*. Třebíč 2011.

⁵ Dnešní uložení originálu: Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388; D o k o u p i l , Vladislav: *Soupis rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě*. Praha 1966, s. 189–190.

⁶ Dokonce i v rámci specializované slovanské paleografie se cyrilskému písmu věnuje tradičně menší pozornost – srov. W ó j t o w i c z , Marian: *Początki pisma słowiańskiego*. Poznań 2000, zejm. s. 102–119.

⁷ Pro novodobé, zejména slavistické bádání byl kodex R 388 objeven Františkem Palackým při jeho návštěvě Rajhradu 14. srpna 1837. Základní práce o rukopise shrnul H o r á l e k , Karel: *Rajhradské Martyrologium Adonis a otázka české cyrilice*. LF

dobře opracován, klad archů respektuje tzv. Gregoryho princip. Před popsáním byly listy psací látky (19,0 x 20,5 cm: jde de facto o kvartový formát) opatřeny slepým horizontálním i vertikálním linkováním, textové zrcadlo (14,0 x 16,0 cm) je z obou stran ohraničeno dvoulinkou: 0,8 širokou u vnějšího okraje a 0,9 cm širokou u hřbetu. Řádková distance je 0,8 cm. Dobře jsou zachovány i vpichy do psací látky. Složky bez kustod jsou uspořádány v následujícím vzorci:

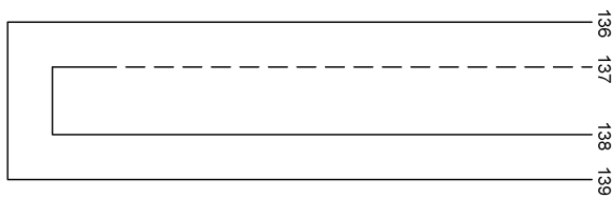
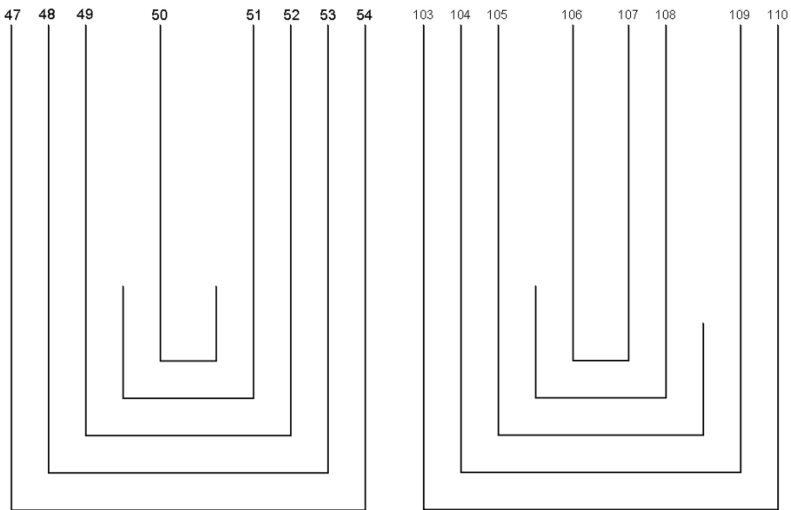
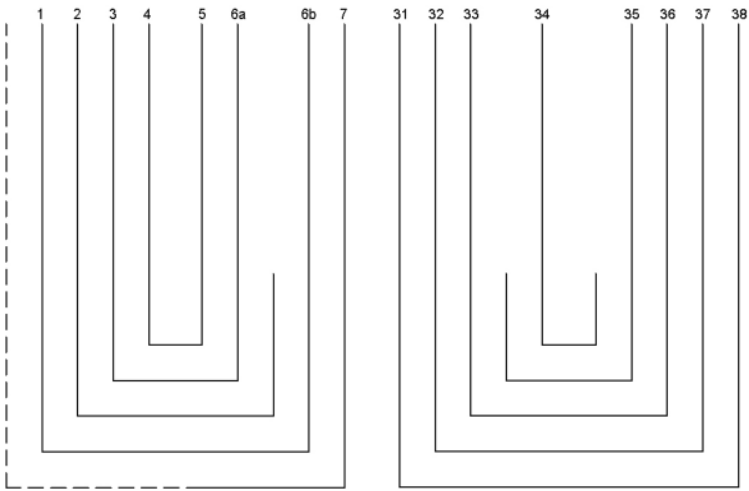
$$[IV-1+1(7)]^1 + [3 \times IV (30)]^{2-4} + [III+2 (38)]^5 + [IV (46)]^6 + [III+2 (54)]^7 + [6 \times IV (102)]^{8-13} + [III+2 (110)]^{14} + [3 \times IV (134)]^{15-17} + [1 (135)]^{18} + [II-1 (139)]^{19}$$

Defekty a nepravidelnosti složek jsou patrné na následujícím schématu, fol. 2 je přidáno do původního kvaternu první složky až v XI. století, fol. 6 je bis (dnes označeno v moderní foliaci 6^a, 6^b), rovněž fol. 23 je bis (dnes 23a, 23b). Fol. 137 je deperditní.

Rukopis je opatřen novodobou pergamenovou vaznou, ovšem odlišnou od jednotných rajhradských pergamenových vazeb, nejstarším explicitně uvedeným provenienčním záznamem je údaj na fol. 1^r: *Monasterii Rayhradensis Ord. S. Benedicti 1709*. Jde snad o akvizici rajhradského probošta Antonína Pirma (1709–1744).⁸

66, 1939, s. 23–43. Do kontextu benediktinského (břevnovského) prostředí kodex umísťuje H I a v á ě e k , Ivan: *Příspěvky k starším dějinám knihovny břevnovského kláštera*. (Od nejstarších dob do roku 1420). In: Hlaváček, I.: *Knihy a knihovny v českém středověku. Studie k jejich dějinám do husitství*. Praha 2005, s. 36–52 (původně otištěno v: Hlaváček, Ivan – Hledíková, Zdeňka (vyd.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách. Praha 1993, s. 53–65).

⁸ D o k o u p i l , Vl.: *Soupis rukopisů*, s. 14, 190; nutno podotknout, že adj. „Rayhradensis“ se nachází na razuře, z původní vrstvy je dnes zřetelněji viditelné jen počáteční „B“, šlo tedy původně s největší pravděpodobností o provenienční záznam břevnovské knihovny, který byl druhotně změněn přepsáním na rajhradský – R y - š á n e k , František: *Kyrlské a jiné přípisky v rajhradském Martyrologiu Adově – padělký Hankovy*. LF 76, 1953, s. 249–279, zejm. s. 255. Jen na okraj podotýkám, že rukopis R 388 patřil (spolu s misálem R 396, breviářem R 387 a graduálem R 412) ke kodexům, které byly tradičně považovány za pozůstatek nejstarší výbavy rajhradské knihovny už od dob založení kláštera – srov. Moravský zemský archiv Brno, E 6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2467, sg. Fa 20, f. 2^r s rukopisnými poznámkami Alexia Habricha z r. 1771 nazvanými *Notata ad historiam Bibliothecae Rayhradensis conficiendam*. K Habrichově katalogizační práci srov.: P a v e l k o v á , Jindra: *Nejstarší soupisy rukopisů knihovny benediktinského opatství Rajhrad z pera A. Habricha a jejich srovnání s dnešním stavem*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2007*. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2007. Olomouc 2008, s. 161–171.

Obsah R 388, omezíme-li se na základní části a relevantní interpolace XI. století, je následující:

fol. 1^r–1^v: *Quo genere vel cultu sancti martyres venerandi sunt. Ex libris beati Augustini episcopi*

fol. 2^r–2^v: opis předchozího folia rukou B náležející XI. stol. (viz níže)

fol. 3^r: *Ymnus sancti Ambrosii in laudem sanctorum martyrum. Aeterna Christi munera x in sempiterna saecula. Amen*

(= AH 2, s. 74 č. 95)

fol. 3^r–138^r: Martyrologium Adonis

fol. 26^v: benediktinská interpolace zapsaná ke IV. únorovým idám: *Ipsodie sanctę Scolasticae, sororis sancti Benedicti abbatis* rukou B náležející XI. stol. (viz níže): Obr. 5

fol. 34^v: nekrologický příspěk XI. stol. rukou glosátora D (viz níže): *Obiit Volica matrona*: Obr. 9

fol. 70^r: cyrilská homilie Ps.–Johannis Chrysostomi HA ПОЖЪСТО СТЬБѢ БЦѢ

fol. 70^v: *Signum crucis mirabile x regnans per omnem seculum amen*

(= AH 2, s. 18) *Salve crux sancta x cui laus sit in evum*

(= AH 53, s. 86)

Oba hymny psány rukou B náležející XI. stol. (viz níže): Obr. 1

fol. 99^r: interlineární svatocypriánské přípisky XI. stol. rukou glosátora D: Obr. 8⁹

fol. 105^v–106^r: u horního okraje připsán neumovaný tropus ke cti sv. Cypriána rukou B náležející XI. století (viz níže): Obr. 2–Obr. 3

fol. 107^r: svatováclavská interpolace rukou B náležející XI. století (viz níže): Obr. 4

fol. 138^r–139^r: *Chronicon breve*

Paleograficky nebyl kodex R 388 doposud celistvě zpracován. Jeho dnešní podoba je bezpochyby výsledkem dvou fází. Na první fázi se podílely tři písařské ruce, totiž dva písaři hlavního textu (ruce A, E) a písař převážně glos C. V tomto období se rukopis ještě nacházel mimo území Čech. Přesnější lokalizace mateřského skriptoria není doposud bezpečná, tudíž i časové zařazení nejstarší vrstvy R 388 kolísá a je jen rámcové. Ani sám největší znalec raně karolínského knižního písma Bernhard Bischoff nezaujal k rukopisu rajhradského Martyrologia jednotné a jednoznačné stanovisko.¹⁰ Je evidentní, že písařské ruce A a E vykazují silnou afinitu, pro

⁹ Souvislosti k práci tzv. „glosátora D“ přináší H a v e l , D.: *Nejstarší latinské rukopisy a zlomky*, s. 441–442.

¹⁰ B i s c h o f f , Bernhard: *Die südostdeutschen Schreibschulen und Bibliotheken der Karolingerzeit 2: Die vorwiegend österreichischen Diözesen*. Wiesbaden 1980, s. 256 datuje R 388 do přelomu IX./X. století, jeho poslední publikované stanovisko je v:

E je typický zvětšený modul písma a v porovnání s A je značně nestabilní; glosátor C je rukou o něco mladší, bez společných rysů s A a E. Podíl jejich práce je následující:

- písař A pracoval na fol. 1^r–1^v a 3^r–65^v
- písař E napsal fol. 66^r–70^r a 71^r–138^r
- glosátor C napsal text na fol. 138^r (od *A nativitate*) do fol. 139^r a glosy porůznu v celém rukopise.¹¹

Druhá fáze práce na R 388 je pro nás mnohem důležitější, protože jde o texty, které zcela jistě vznikaly již na území Čech, a to v benediktinském prostředí. Hlavní osobou, která v této vrstvě zanechala svou stopu, je písař a glosátor B.¹² Jeho hlavní práce na R 388 je sumarizovaná výše. Na první pohled upoutá pozornost koncentrace glosátora B na hudební složku opísovaných textů (ovládá neumový notopis sanktgallenského typu), současně je autorem důležité bohemikální adaptace textu Adova Martyrologia ke IV. říjnovým kalendám, tj. ke svátku 28. září, na nějž připadal v Čechách svátek sv. Václava:

*Ipsa die in Boemia festa Uencezlai recolitur beati
quem gladius fratris Bolezlauri gaudentem miserat [a]stris.*

Ruku glosátora B známe i z „kanonizované“ knižní formy, to když na fol. 70^v zaznamenal dva hymny oslavující Sv. kříž a když na fol. 2 opsal text folia předchozího. Díky této šťastné shodě okolností můžeme pozorovat jasné stopy břevnovské afinity tak, jak byly konstatovány na jiném místě u skupiny soustředěné kolem tzv. Vojtěchovy profese.¹³

Snad nejcharakterističtější je mostovité pojetí ligatury „ct“, které drží i ve svém volnějším projevu v glosách. Rovněž grafika jeho ruky nás tedy opravňuje vyslovit závěr, že práce glosátora a příležitostného písaře B náleží do břevnovského skriptoria pracujícího kolem poloviny XI. století, tedy v době působení opata Meinharda z Niederaltaichu (1035/1044–1089).¹⁴

B i s c h o f f , Bernhard – E b e r s p e r g e r , Birgit: *Katalog der festländischen Handschriften des neunten Jahrhunderts (mit der Ausnahme der wisigotischen)* I (Aachen–Lambach). Wiesbaden 1998, s. 149 u č. 694, kde přesouvá kodex do X. století a umísťuje jej jen obecně do východofranského regionu („Ostfrankreich“).

11 Analýze glos v R 388 věnoval zatím největší pozornost F l o d r , Miroslav: *Paleografické poznámky k rajhradskému rukopisu Adova Martyrologia*. ČMM 75, 1956, s. 323–338, zejm. s. 333–335.

12 Jen jako kuriozitu uvádím, že R y š á n e k , F.: *Kyrilské a jiné přípisky*, s. 275 považuje práci písaře, kterého označují jako „glosátor B“ a jehož ruka nezpochybnitelně náleží XI. století, za falzifikát pocházející z pera Václava Hanky.

13 H a v e l , D.: *Nejstarší latinské rukopisy a zlomky*, s. 425–434. Originál profesního lístku sv. Vojtěcha je dnes uložen v Národním archivu, ŘB Břevnov, inv. č. 191.

14 Pokus o celkovou charakteristiku a rekonstrukci břevnovského Meinhardova skripto-

Písmo glosátora B je ve své kaligrafické variantě pravidelné, úhledné a elegantní, pisař se vyhýbá všem „modernismům“, zejména pokud jde o patky dříků písmen „m“ a „n“, jež jsou u něj pravidelně tupě zakončeny na základní lince. Hlavy dříků u liter s horní dotažnicovou délkou jsou vybaveny trojúhelníkovými násadci. Spodní bříško u písmene „g“ bývá poměrně malé. O mostovité ligatuře „ct“, kterou se hlásí ke grafice břevnovského skriptoria, byla již zmínka. Všechny rysy jsou v poněkud zběžnější podobě zřetelné i u glos jeho rukou psaných. Pokud to prostor dovoluje, posiluje se v nich vertikální charakter písma, u glos je častější zběžnější varianta „a“ s bříškem nasazovaným téměř u hlavy dříku. Tento jev je ovšem obecnějšího rázu, setkáme se s ním ještě u glos břevnovského původu v kapitulním kodexu A 156 níže.¹⁵

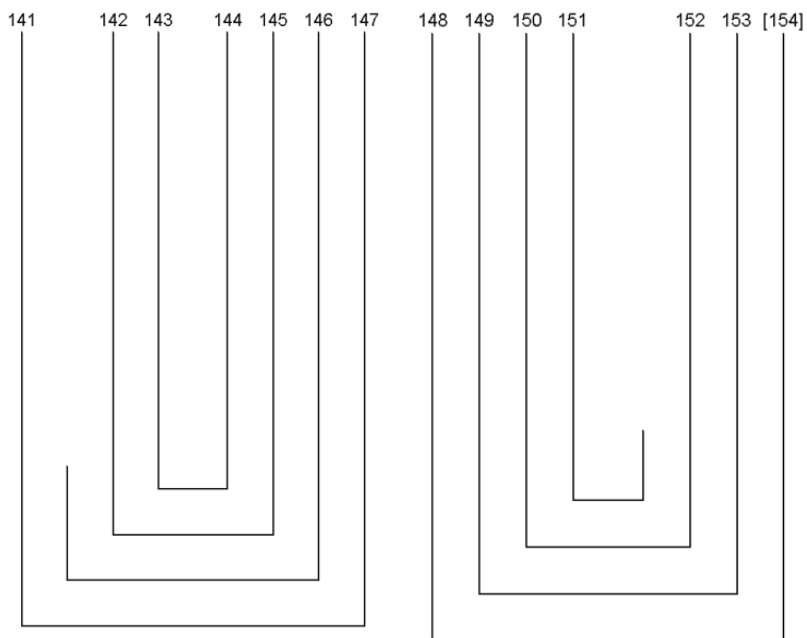
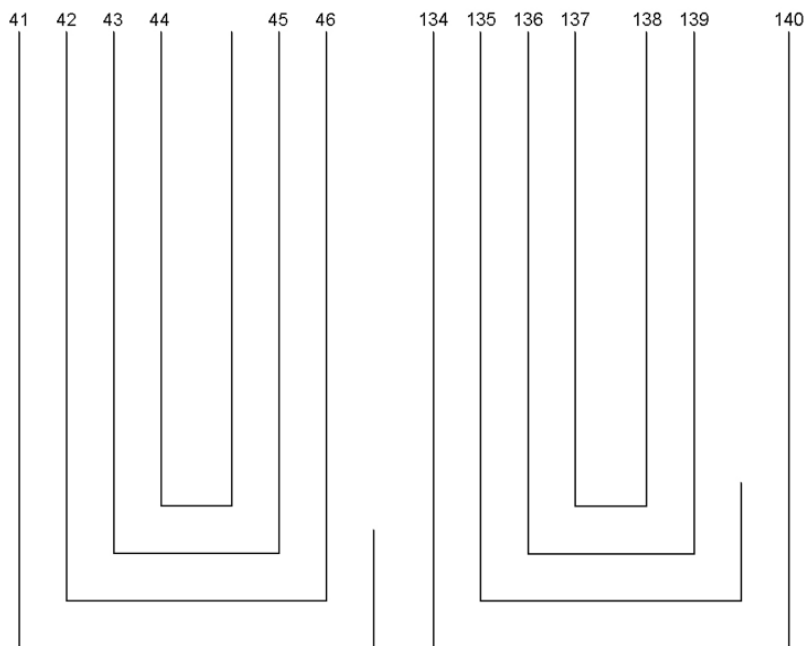
Specifický zájem glosátora B o hudbu překračoval běžnou monastickou praxi. Soudím tak z jeho stop, které zanechal v kodexu Národní knihovny ČR signovaném IX.C.6 (= Cim. C 19) a obsahujícím *Quadrivium* hlásící se k Boethiovi.¹⁶ Ten je tvořen 154 listy jen nahrubo opracovaného pergamenteu uspořádaného do 20 složek bez kustod, v následujícím vzorci:

$$[5 \times \text{IV} (40)]^{1-5} + [\text{III}+1 (46)]^6 + [2 \times \text{IV} (61)]^{7-8} + [2 (63)]^9 + [8 \times \text{IV} (132)]^{10-17} + [\text{III}+1 (140)]^{18} + [\text{III}+1 (147)]^{19} + [\text{III}+1 (154)]^{20}$$

ria viz *Tamtéž*, s. 448–453. Přesné chronologické vymezení Meinhardova opatského úřadu v Břevnově není na základě dochovaných pramenů možné; barokní klášterní tradice zaznamenaná za opata Friedricha Grundtmanna (1752–1772) posouvá Meinhardův nástup až k r. 1044, kdy údajně umírá jeho předchůdce, břevnovský opat Arsenius – viz Národní archiv, ŘB Břevnov, sg. VI/8, kart. 20; seznam břevnovských opatů nejlépe u: V i l í m k o v á , Milada – P r e i s s , Pavel: *Ve znamení břevna a růží*. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově. Praha 1989, s. 326–327.

¹⁵ Archiv Pražského hradu, Knihovna Pražské metropolitní kapituly, sg. A 156; břevnovskou provenienci prokázala H l e d í k o v á , Zdeňka: *Nejstarší břevnovský rukopis*. In: Hlaváček, J. – Hledíková, Z. (vyd.), *Milénium břevnovského kláštera*, s. 41–52.

¹⁶ T r u h l á ř , Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur* II. Pragae 1906, s. 13 č. 1717; zde je rukopis datován do X.–XI. století. K možnému užívání tohoto Boethia v českém školním prostředí se pozitivně vyslovila V i d m a n o v á , Anežka: *Boethius. Poslední Říman*. Praha 1982, s. 30, když předpokládá, že se kodex IX.C.6 dostal do Čech až ve XII. století, kdy se quadrivium mělo začít vyučovat na pražské svatovítské katedrální škole, kam údajně měl doputovat i Boethius ve zmiňovaném rukopise. Jen připomínám, že autentický Boethius zaznívá jen z části Aritmetiky a z Musiky, která nás zde ovšem zajímá v první řadě – srov. V i d m a n o v á , A.: *Boethius. Poslední Říman*, s. 26.

Z defektů je třeba upozornit na následující: v 6. složce bylo při foliaci vynecháno fol. mezi fol. 44 a 45, v 8. složce je fol. 60 bis (číslováno jako fol. 60, fol. 60A), ve 14. složce je mylně fol. 114 „opraveno“ na fol. 119 a s touto chybou se dále počítá, při přechodu ze 17. na 18. složku bylo zcela vynecháno číslo 133, foliace celého rukopisu končí na fol. 153, z posledního listu je zachován výkroj zhruba horní poloviny, který zůstal bez foliace.

Vlastní text je psán na slepým horizontálním i vertikálním linkováním připravenou psací plochu o rozměrech 22,0 x 29,0 cm, v textovém zrcadle 14,0 x 23,5 cm, které je z obou stran ohraňováno 0,7 cm širokou dvoulinkou. Řádková distance je 0,8–0,9 cm a odpovídá dochovaným vpichům.

Celý rukopis *Quadrivia* je psán jedinou vypsanou rukou první půle XI. století, je tedy velmi nepravděpodobné, že by mohl svým vznikem náležet břevnovskému skriptoriu, nicméně přítomnost glosátora B na spodním okraji fol. 112 jasně svědčí o tom, že již zhruba v půli XI. století součástí břevnovské knihovny byl a sloužil ke studiu právě glosátorovi B, který z něj čerpal informace o antickém systému hudební nauky (Obr. 6). Ve své práci dokonce zaujímá vlastní stanoviska, neboť v případě právě uvedené glosy jde s největší pravděpodobností o jeho autorský text. Původ rukopisu IX.C.6 zde musím nechat prozatím otevřený a spokojit se s konstatováním jeho staré břevnovské knihovnické proveniencí.

Jistotu břevnovské proveniencí ruky glosátora B pak dostáváme identifikací jeho práce v marginální glose na f. 23 (Obr. 7) rukopisu Národní knihovny ČR signovaném IV.D.7 (= Cim. J 67),¹⁷ o němž bylo na jiném místě prokázáno, že již svým vznikem náleží břevnovskému skriptoriu poloviny XI. století a do něhož se zapisovalo (stále ještě v Břevnově) i v první polovině XII. století, jak dosvědčuje na f. 41 zaznamenaný částečně tropovaný *cantus missae* opatřený sanktgallenskými neumaty.¹⁸

Výše uvedené poznatky můžeme sumarizovat takto: analyzovanou skupinu kodexů (rajhradský R 388 a dva klementinské IX.C.6 a IV.D.7) spojuje přítomnost společného glosátora, který byl označen siglou B. Zatímco v obou rukopisech pražské Národní knihovny se vyskytuje výhradně v roli glosátora, v rajhradském Martyrologiu jej vedle glos nacházíme i mezi písaři vlastního textu. Charakter glos v tomto rukopisu jednoznačně prozrazuje, že působil v českém benediktinském prostředí, pro něž adaptoval vybrané

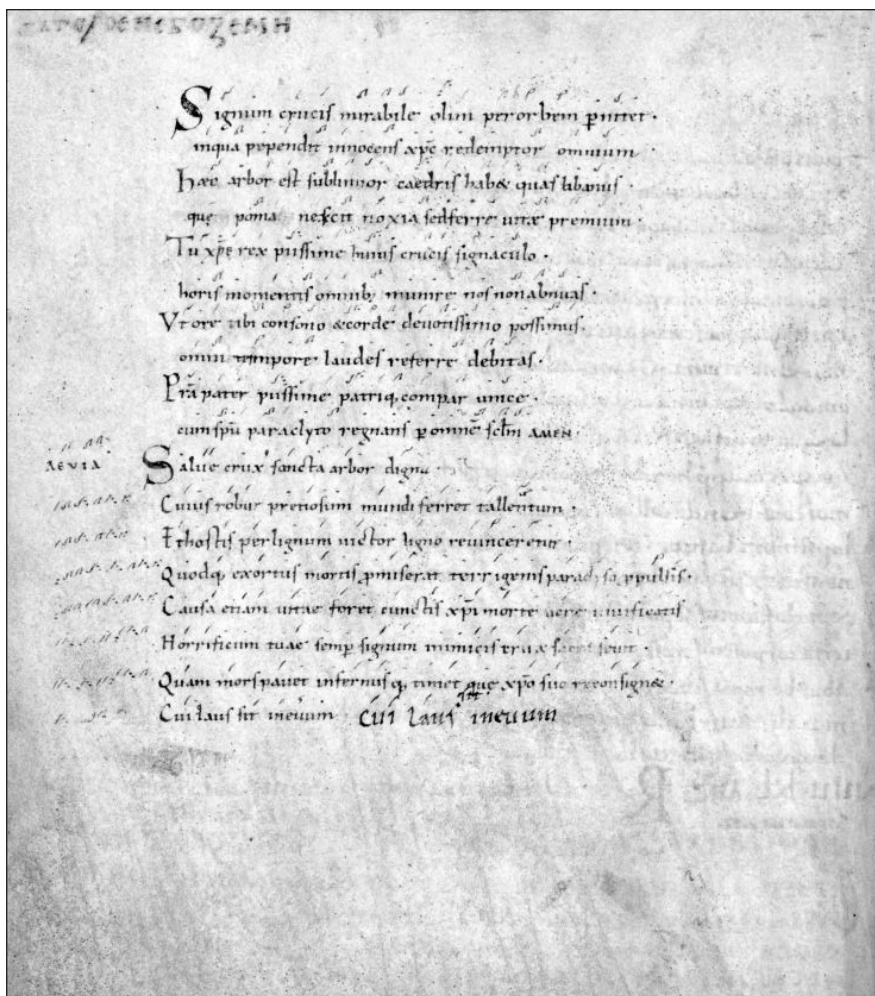
¹⁷ T r u h l á ř , J.: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur* I. Pragae 1905, s. 265 č. 661; kodex sám nese jedinou provenienční informaci, a to starou klementinskou signaturu A 7; dále viz P l o c e k , Václav: *Catalogus codicum notis musicis instructorum, qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemicae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur* I. Pragae 1973, s. 94 č. 32.

¹⁸ H a v e l , D.: *Nejstarší latinské rukopisy a zlomky*, s. 427–429, 452.

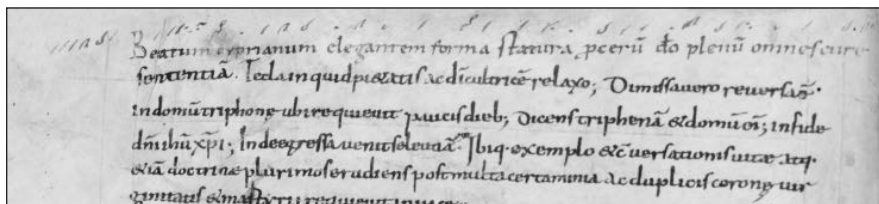
pasáže raně karolínského textu Martyrologia. Paleografickou analýzou písácké ruky B lze prokázat jeho příslušnost ke skriptoriu benediktinského kláštera Břevnov za opata Meinharda, původem z bavorského Niederaltaichu (1035/1044–1089).

GLOSSEN UND IHRE ROLLE BEI DER AUFDECKUNG DER ÄLTESTEN SCHICHTEN BŘEVNOVS'SKRIPTORIUM

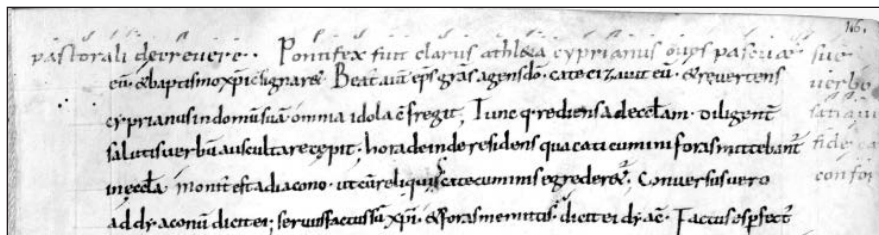
Der Beitrag beschäftigt sich mit einer Gruppe von Handschriften, und zwar mit der Handschrift der Klosterbibliothek in Rajhrad/Raygern (R 388: *Martyrologium Rajhradense*) und mit den zwei Handschriften der Nationalbibliothek in Prag (IX.C.6: *Boethii Quadrivium* und IV.D.7: *Gregorii Magni Homiliae*). Diese Handschriften bindet eine gemeinsame Schreiberhand, die als „Glossator B“ bezeichnet wurde. Die analysierte Handschriftengruppe wurde als Erzeugnis vom Skriptorium der Benediktinerabtei Břevnov in der Zeit des Abtes Meinhardus von Niederaltaich (1035/1044–1089) identifiziert. Für den „Glossator B“ sind die Musikeinträge sehr typisch, seine Arbeit ist oft von Neumen begleitet.

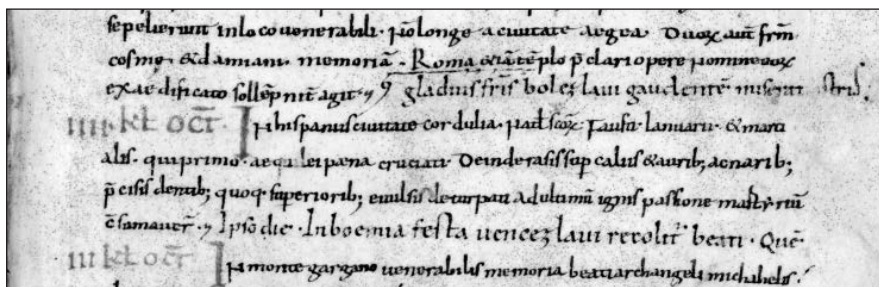
Obr. 1. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 70v. © Benediktinské opatství Rajhrad.

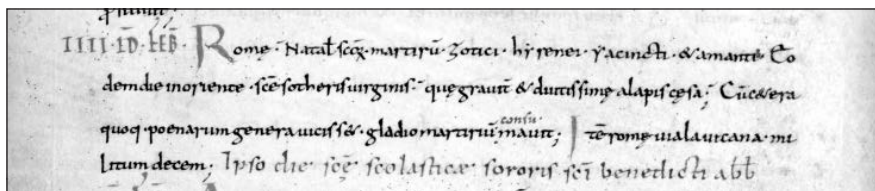
Obr. 2. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 105v. © Benediktinské opatství Rajhrad.

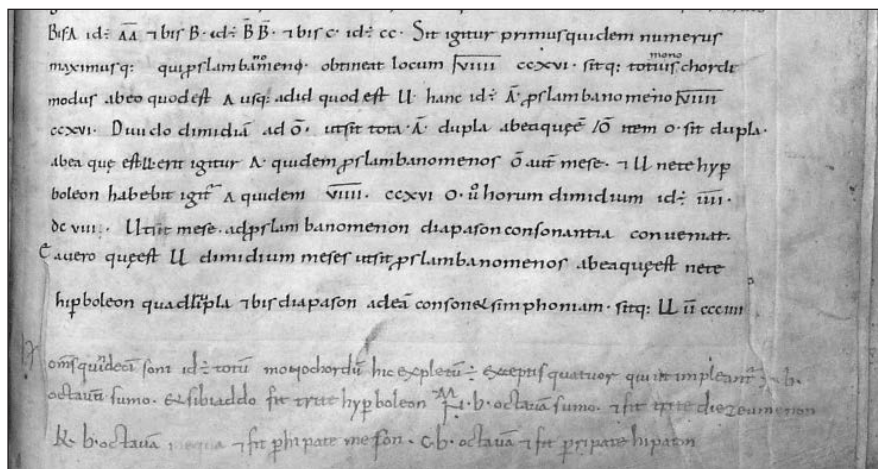
Obr. 3. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 106r. © Benediktinské opatství Rajhrad.

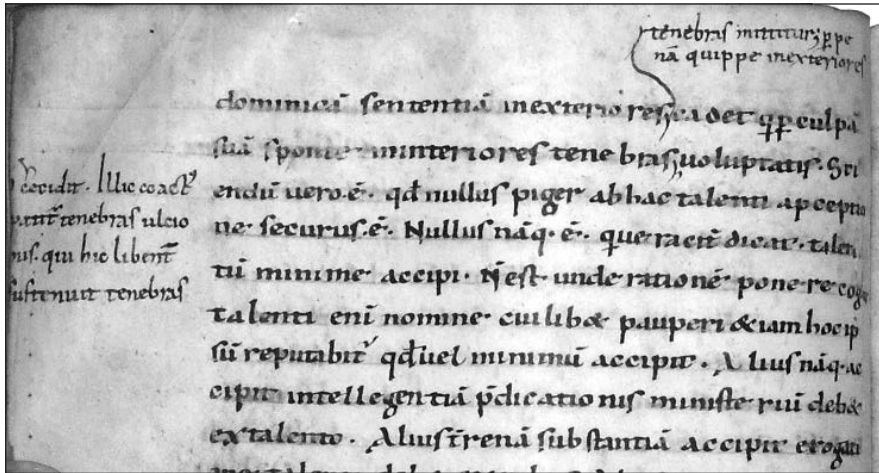
Obr. 4. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 107r. © Benediktinské opatství Rajhrad.

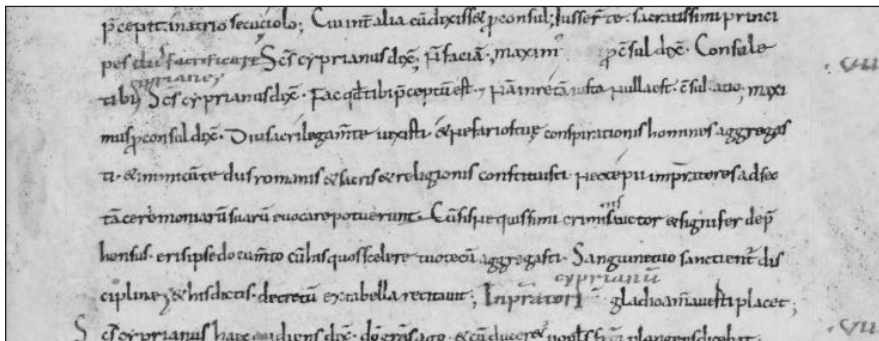
Obr. 5. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 26v. © Benediktinské opatství Rajhrad.

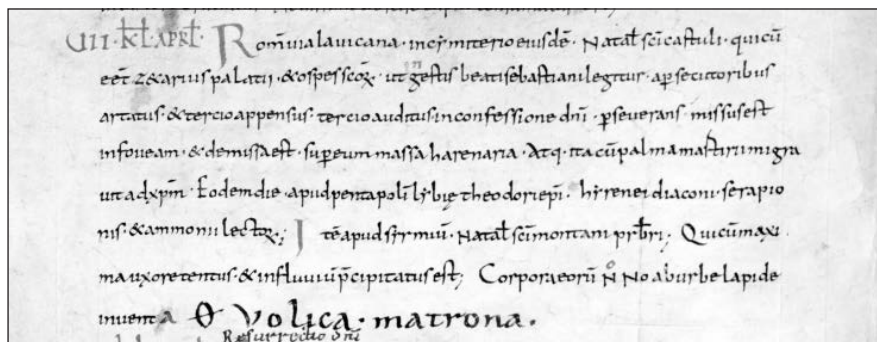
Obr. 6. Národní knihovna ČR, sg. IX C 6, f. 112r. © Národní knihovna ČR.

Obr. 7. Národní knihovna ČR, sg. IV D 7, f. 23v. © Národní knihovna ČR.

Obr. 8. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 99r. © Benediktinské opatství Rajhrad.

Obr. 9. Muzeum Brněnska, Knihovna Rajhradského benediktinského opatství, sg. R 388, f. 34v. © Benediktinské opatství Rajhrad.

